

2024 – 3

HOLLANDS Maandblad

*Gurgen Alekyan
'Het moeilijkste
in mijn leven'*

*Leesgroep o.l.v.
Marc De Kesel
over *De antichrist**

*Feija Smit '... die
kanariegele caravan, jouw
pièce de résistance
midden in peilloos
graslandschap.'*

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 3 – 2024

vijfenzestigste jaargang • nummer 916

maart 2024

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Deze maand

Marcel van Blijenburgh – Van mij hoeft dat heldendom niet

Louise Glück – De parabel van het geloof

Feija Smit – Zonder reden ♦ *Herr Seele* – Dommer dan dom

Guido Spring – Een levend, dynamisch organisme

Natalie Koch – In de duisternis glinstert het

Levi Jacobs – The Temporary Death Inside the Body of Someone Living

Richard Nowak – Een uur gaans van De Wormer. *Komrij 80*

Sander Meij – Wat het ding is

Lotte Brown – Goed in honden, gevogelte en gameshows uit de jaren tachtig

Patrizia Vespa – Gedichten

Kerim Göçmen – Een doordeweekse ochtend van Gani Turan

Eddy Esman – Een escort in Antwerpen ♦ *Gurgen Alekyan* – Het moeilijkste in mijn leven

Nelson Morus – Papa moest werken tijdens de Apocalyps

Wim Barends & Rob van Dolron – De Afbraakpastoor

Paul Gellings – Wintermoesson

Tekeningen Małgosia Briefjes

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Johannes van der Sluis

De avondmaalsgasten (1963) van Ingmar Bergman is een indringende filmverving, ondanks de beperkte middelen. Bij Nederlandse producties is zoals bekend doorgaans het omgekeerde aan de hand: veel poen voor iets volstrekt waardeloos. De film draait om Tomas, een dominee van een Zweedse plattelandsgemeente, die vier jaar geleden zijn vrouw is verloren, en Märta, een onderwijzeres met wie hij een verhouding heeft, althans als het aan haar ligt; de status is onduidelijk. Tomas lijkt haar als een schurftige hond te hebben behandeld – ze had lang eczeem – en blijft haar nog steeds afwijzen, zij het halfslachtig en misschien is het daarom dat ze blijft bedelen om liefde. Tomas heeft griep en de gehele film kijken we naar zijn getormenteerde hoofd – mooie mise-en-scènes samen met een beeld van Christus aan het kruis – maar hij wordt door iets heel anders gepijnigd: geloofstwijfel, of zoals hij het zelf zegt: ‘Gods zwijgen.’ Märta, een atheïste, die uit liefde voor hem christen is geworden, zegt dat dat klopt, omdat Hij niet bestaat. Als hij half ijlend op zijn armen rust, vraagt ze: ‘Wil je medelijden?’ ‘Ja,’ antwoordt hij, waarop ze zegt: ‘Dan moet je met me trouwen.’ Ja, zien we een echtpaar, dan zien we twee mensen die als ze geluk hebben het medelijden kunnen delen, in min of meer gelijke mate. Tomas maakt het bikkelhard uit, hij houdt alleen van zijn overleden ex-vrouw – ongewenste liefde en genegenheid zijn onuitstaanbaar – om haar daarna te vragen hem te vergezellen bij een pastoraal bezoek. Eenzaamheid, oftewel Gods zwijgen, stemt uiteindelijk mild.

Voordat een volgende kerkdienst begint, brengt een ‘eenvoudige’, hinkelende koster de eenzame waarheid van het evangelie. Märta is de enige kerkganger, het orgel speelt en als laatste zien we een shot van de dominee die prevelt ‘heilig, heilig, heilig is de Here God almach-

tig, de gehele wereld is vervuld van Zijn heerlijkheid'. Slechts de holle ceremonie is overgebleven, frasen, uitsluitend voor zichzelf, misschien zelfs niemand – in het luchtledige. Zij heeft daarvoor op haar knieën gebeden, terwijl we de kerkklokken horen, dat we 'genegenheid durfden tonen, mits we maar zeker konden zijn' – zo beschouwd is een ruzie tussen geliefden een vorm van onzekerheid –, 'als we maar in de waarheid geloofden, als we maar konden geloven'. Drie jaar later zou Heidegger parafraseren: 'Alleen nog een God kan ons redden.' Eerder had Märta gezegd dat ze in een onchristelijk, maar warm en liefdevol gezin was opgevoed, zijn geloof zag ze in eerste instantie als een neurose. Bergman lijkt in wat hij als zijn favoriete film beschouwde te stellen dat misschien niet zozeer geloof als wel 'vaste grond', illusoir of niet, noodzakelijk is voor liefde en genegenheid.

Als de dominee aan het begin tegen een wanhopige avondmaalsgast zegt dat we door moeten gaan met leven, wordt er gevraagd waarom. Geen antwoord. Bergman geeft geen antwoorden, hij begrijpt veel van leven en liefde. Naast de *Matthäus-Passion* in de kerken zou tijdens de lijdenstijd *De avondmaalsgasten* in de filmhuizen op het programma moeten staan, opdat wij weten wat wij doen.

Vorige maand blikten we al vooruit op de Boekenweek, deze maand nog in de staart: Pasen. Het ware carnaval moet echter nog beginnen; de winnaar van de verkiezingen een carnavalsnummer! Het Woord is niet vlees geworden – zó jaar o –, het Vlees is woord geworden. Men hoeft geen inkeer te zoeken om het steeds luider te horen zingen. Polonaise? – JvdS

lees het nieuwe nummer

Een levend, dynamisch organisme

Over het maken van een poëtisch geluidsportret

Guido Spring

Metalig en rollend klinkt het geluid – en dan stopt het ineens, met een schok. Deze raadselachtige klank roept associaties op, maar is niet meteen herkenbaar. Het klinkt tegelijk industrieel en menselijk. Wat zou het zijn? Een roltrap? Een fabriek? Of een haven?

Met dit geluid opent ‘Blauw en Groen’, mijn geluidsportret van Kristiansand, havenstad in Noorwegen. Om het dan maar gelijk te onthullen: het geluid wordt veroorzaakt door koffers die rollen over de metalen trappen van de aankomsthal van de ferry. Dit enorme schip is net aangemeerd, vlak voor aankomst ronken de grommende motoren van het schip steeds luider. De stem door de speakers die de aankomst aankondigt, verwaait langzaam en is niet verstaanbaar. Zelfs de taal is niet te onderscheiden. De wilde golven van het Skagerrak klotsen vervaarlijk tegen de kades.

Het metalige geluid van aankomst houdt een belofte in, want wat gebeurt er daar bij de houten huizen in Kristiansand en in de bergen die de stad omringen?

Na geluidsportretten van de Slowaakse hoofdstad Bratislava (een podcast in 2022) en Londen (een radiodocu voor de VPRO in 2000) maakte ik recentelijk een stadsportret in geluid van deze havenstad in zuidelijk Noorwegen. Maar waarom zou je een stad in geluid willen portretteren? En wat maakt Kristiansand zo bijzonder?

Zonder dat mensen zich dat realiseren zijn geluiden van groot belang voor een mensenleven. Geluidsoverlast van burens of van snelwegen of vliegtuigen krijgt wel aandacht, want dat kan leiden tot gezondheidsproblemen

als gehoorschade, stress en hartinfarcten, maar de positieve effecten van geluid krijgen weinig aandacht. Geluiden kunnen zorgen voor geborgenheid en herkenning. Kunstenaar Elise 't Hart bewijst dit al een aantal jaar door de alledaagse huiselijke geluiden vast te leggen, zoals piepende deuren en pruttelende koffiepotten. Elise archiveert ze in haar Instituut voor Huisgeluid. Voor dieren zijn geluiden zelfs van levensbelang; als bijvoorbeeld vogels zich niet hoorbaar kunnen maken, vinden ze geen partner. Soorten die zich niet aanpassen aan de akoestische omgeving, kunnen uitsterven, vertelde hoogleraar akoestische ecologie in Leiden, Hans Slabbekoorn, in een radio-interview.

Toch komt er langzaam meer aandacht voor geluid in de omgeving. Bij het ontwerpen van gebouwen en wijken wordt steeds vaker rekening gehouden met de akoestiek. De gemeente Rotterdam liet een onderzoek doen naar de rol van geluid en schakelde Marcel Cobussen in, hoogleraar auditieve cultuur in Leiden. Hij wees er in zijn rapport op dat het niet alleen gaat om het volume, maar dat geluid complex is en dat het erom gaat hóe geluid ervaren wordt. Onaangenaam klinkende plekken kunnen aangepast worden door een verscheidenheid aan bouwmaterialen te gebruiken. En, schreef Cobussen ook, bestaande plekken kunnen aangenamer worden door watergeluiden toe te voegen, vooral wanneer ze niet monotoon maar veelkleurig klinken. Dat gebeurde in Rotterdam door een kunstmatige waterval aan te leggen.

Misschien had Rotterdam inspiratie kunnen opdoen in Kristiansand, waar water overal klinkt. Het oude stadscentrum, Kvadaturen, dat in de zeventiende eeuw is ontworpen, bestaat uit kaarsrechte straten met de symmetrie van een schaakbord. Dat vierkante centrum wordt aan drie kanten omringd door water; aan twee kanten door het Skagerak, de zee dus, en aan een kant de Otrarivier. En alsof dat nog niet genoeg is, klinkt er water in de parken en de bergen rond dat centrum; fonteinen en watervallen overal.

Geluid bestaat uit drukveranderingen in de atmosfeer, simpel gezegd trillingen door de lucht (of door water). In de stad zijn dat vaak

laagfrequente geluiden zoals auto's en bouwkransen en in de natuur hoogfrequente geluiden zoals zingende vogels. Kristiansand kent zowel parken, beboste bergen en stranden als bebouwde stadswijken en produceert dus zowel natuur- als stadsgeluiden. Misschien is dat de reden dat de stad sonisch zo divers is en klinkt een collage van die geluiden daarom zo interessant.

Een geluidsportret toont niet alleen aan dat geluid boeiend is en al dan niet weldadig is, maar bovendien kunnen geluiden verbazen. Zo is verrassend dat niet zozeer harde, lompe geluiden mensen raken (loeiende brandweersirenes bijvoorbeeld) maar juist subtiele geluiden. Nog iets opmerkelijks, in Kristiansand zijn jonge jongens aan het voetballen op zondagochtend. Expres neem ik dat geluid van ruim honderd meter afstand op zodat je ook zachte kerkklokken, geraas van auto's en een veggende bezem erdoorheen hoort. Opvallend is dat juist die samenklank ervoor zorgt dat het getrap tegen de bal klinkt alsof je er vlakbij bent. Geluiden klinken dus het beste op enige afstand; heel anders dan stemmen, die je juist van nabij moet horen en opnemen.

Toch is ook dat niet altijd waar, het is complexer. In het portret zijn naast geluiden ook korte stukjes vertelling te horen. Geen interviews of voice-overs maar ter plekke ingesproken teksten over de sfeer en de geschiedenis van Kristiansand. Zo vertel ik over de Noorse verzetsstrijdster Henriette Bie Lorentzen (1911 – 2001), die in de Tweede Wereldoorlog gemarteld werd in het Gestapo-hoofdkwartier in de stad. Dat gebouw heet Arkivet en is nu een museum over die oorlog. De martelkamer is nog in originele staat. Deze ruimte van 3 bij 4 meter is kaal, er staat alleen een vitrine met roestige kettingen. Als ik op die plek haar verhaal vertel, zorgt de galm van de kale ruimte er mede voor dat het verhaal zo indringend overkomt; ook bij het gesproken woord heeft de akoestiek natuurlijk een enorme invloed.

Geluiden kunnen sterke associaties oproepen, maar die kunnen verschillen. Voor mijn geluidsportret van Bratislava nam ik het geluid op van de golven die een passerend vrachtschip veroorzaakte op de Do-

nau. Die golven veranderden langzaam maar zeker van vrij traag tot onrustig wild. Toen het portret gepresenteerd werd voor een publiek in Verhalenhuis Belvédère in Rotterdam merkte iemand op: ‘Ja, water is altijd boeiend en belangrijk.’ Een ander zei: ‘Toen ik de Donau hoorde, vroeg ik me af of die nou anders of toch bijna hetzelfde klinkt als de Maas in Rotterdam.’ En weer iemand anders wist te melden: ‘Ik denk dat ik precies weet waar in Bratislava dit is opgenomen.’ Geluiden zijn niet eenduidig.

Sommige geluiden kom ik spontaan tegen in Kristiansand, zoals de blikjes die op een kermis in het centrum omver worden gegooid, maar sommige geluiden zoek ik bewust op, zoals de geluiden op en rond het strand van Kees Verkerk, de Nederlandse oud-schaatskampioen die hier woont, hij verhuurt nu met zijn Noorse vrouw appartementen. ‘Hier is de fjord,’ zegt Kees op dat strand, zo’n 12 kilometer buiten het centrum. Op het uiterste puntje horen we kitesurfers door het water langsruisen. Als de surfers klaar zijn en op het strand de lucht uit hun kite (vlieger) laten lopen, klinkt dat ‘pffffff’ alsof je ernaast staat. Pas na de actie op het water komt het geluid van de kite goed binnen. ‘Was het niet te hard?’ vraagt Kees Verkerk bezorgd.

Sigmund Ro, mijn gids in het oorlogsmuseum Arkivet, hoorde het geluidsportret van zijn eigen stad en schreef me: ‘Dit portret gaf mij een sterk gevoel van mijn stad en haar omgeving en het leek een levend, dynamisch organisme.’ Ja, een geluidsportret is niet zonder poëzie, en niet alleen geluiden maar ook gedichten zélf dragen bij aan die dynamiek – poëzie verrast en is daarom onmisbaar in een geluidsportret. Omdat Kristiansand aan zee ligt, vroeg ik Max Niematz om zijn gedicht ‘Il mare’, vorig jaar in *Hollands Maandblad* gepubliceerd, ter plaatse voor te dragen. Niematz nam de ferry, kwam langs en droeg het voor, met uitzicht op de golven van het Skagerrak, dat het gedicht nog wat extra glans gaf.

Er klinkt bovendien een gedicht van Henrik Wergeland. Daar staat hij, in brons, schuin omhoog kijkend. Het enigszins groen uitgeslagen

standbeeld doet vanwege die blik wat hooghartig aan, maar hij was juist erg benaderbaar. Wergeland werd in 1808 geboren in Kristiansand, waar hij de eerste tien jaar van zijn leven woonde. Dit Henrik Wergelandplantsoen staat nu vol bloemen, er klinken voetstappen op het knerpende grind.

Ooit was Wergeland de grootste dichter van Noorwegen, hij wordt beschouwd als de grondlegger van de moderne Noorse literatuur. Een romantische dichter, maar met een scherp oog voor de realiteit van alledag en de noden van de arme bevolking. In publicaties pleitte hij voor het opnemen van Noorse woorden en vormen in de schrijftaal, die nog op het Deens was gebaseerd. Zelf 'vernoorste' hij in zijn gedichten de taal. De oude regels in de poëzie zette hij tegelijkertijd overboord, zoals later de Vijftigers dat in de Nederlandse poëzie zouden doen. Beeldend en zintuiglijk, vrijgevochten. Soms herintroduceerde hij woorden zoals het oud-Noorse 'seter', dat 'zomerboerderij' betekent. Onderaan de tekst zette hij dan een verklarende voetnoot. Hij heeft naar verluidt het woord 'husflid' (huisvljijt) bedacht.

Wergeland streed voor een onafhankelijk Noorwegen, los van Denemarken, dat al 400 jaar de kolonisator was. Hij werd een held omdat hij zich uitsprak voor een nationale dag op 17 mei, de dag dat de liberale Noorse grondwet werd ingesteld in 1814, maar het land vormde vanaf toen een unie met Zweden en zat nog steeds onder diens knoet. Pas in 1905 werd Noorwegen echt onafhankelijk. De Dag van de Grondwet werd door Wergelands toedoen de nationale feestdag – 17 mei wordt nog altijd gevierd met kinderoptochten. Nog steeds was Henrik Wergeland niet tevreden want er stond volgens hem een heel onrechtvaardig artikel in de grondwet: in artikel 2 werd gesteld dat aan Joden de toegang tot het land werd ontzegd. Tot midden negentiende eeuw mochten Joden zich na zonsondergang ook niet op straat vertonen. Wergeland bond de strijd aan om dat te veranderen en ook dat lukte. Elk jaar op 17 mei wordt bij zijn graf door de Joodse gemeenschap zijn inzet herdacht.

Wergeland stierf in 1845 aan tuberculose, slechts 37 jaar oud. Zijn laatste woorden waren: 'Ik was dichter, niets dan een dichter.' Maar hij was wel degelijk meer, vaak combineerde hij zijn strijdbaarheid en de poëzie. Wergeland kwam uit een rijke familie, zijn vader was een invloedrijke man die ook betrokken was bij het opstellen van die Noorse Grondwet in 1814 en de familie was verhuisd van Kristiansand naar het boerenplaatsje Eidsvoll, ten noorden van Oslo, waar rijk en arm naast elkaar leefden. Daar kreeg hij waarschijnlijk inspiratie voor een van zijn mooiste gedichten: 'Het meisje op de snijkamer'. Willem Ouwerkerk, de vertaler, legde me uit dat mannen het voor het zeggen hadden in de boerendorpen in Noorwegen; als ouders kwamen te overlijden, erfde de oudste zoon alles en de rest van de kinderen moest het maar zelf zien te redden. Soms konden jonge vrouwen niet anders dan hun lichaam verkopen om het hoofd boven water te houden. Dat lijkt ook aan de orde in dit gedicht, waarin Wergeland verhaalt over een meisje dat de dichter nog van vroeger kende ('ze woonde bij ons aan de overkant'), maar ze ligt dood op de snijtafel en de dichter ziet met spijt hoe triest haar leven is verlopen als gevolg van de armoede.

Het geluidsportret is te beluisteren op alle bekende podcast-platforms.

Henrik Wergeland – *Het meisje op de snijkamer**

-- -- Jawel, het is 'r! Hier! Licht bij!
En laat je mes nog niet in 't hart
van dit arm schepsel glijden!
O, gruwelijke ironie,
waarmee de lamp nu neerblijkt
op dit jonggestorven lijden.

Keek niet de wereld onverschillig erop neer,
toen ze nog leefde?
Brutale ogen trokken vroeg
de sluier stuk van dromen,
die het arme meisje droeg;
haar dromen van geluk.

Zoals een bloem in 't ijs gevoren ligt
herken 'k een trek in dit gezicht,
ik moet het wel bekennen.
Mijn vreugde in de tijd van 't kinderspel
was immers zij, tot 'k haar ontgroeide
-- hoe zou 'k haar niet herkennen.

Ze woonde bij ons aan de overkant,
aan armoede ontsproten als aan zijn mos
op 't dak 't driekleurige viooltje.
De welgestelden viel het zwaar te vatten dat
een schepseltje zo schoon, zo rein
toch armoedzaaierswortels had.

Heel wat van die gezichtjes heb 'k al zien verleppe,
zoals de pracht van 'n Damasceense roos vergaat,
als vlinderpoeder in de lucht verwaait!
Het leven nam ze flink te grazen,
de zonde is er overheen gegaan,
ze tekenend, zoals een slak zijn slijmspoor achterlaat.

* Vertaling van 'Pigen paa Anatomikammeret', oorspronkelijk verschenen in het tijdschrift *Bien* in 1837. Zo'n doorbloeiende roos als bedoeld in de tekst (*Rosa semperflorens*) heet officieel *Rosa damascena*, de Nederlandse benaming: Damasceense roos (eind achttiende eeuw uit China ingevoerd in Europa). Het beeld is duidelijk: onnatuurlijke, geforceerde bloei, die tot verval leidt.

Vertaling uit het Noors en aantekening: Willem M. Ouwerkerk

lees het nieuwe nummer

Goed in honden, gevogelte en gameshows uit de jaren tachtig

Lotte Brown

Het vlekkerige schilderij dat centraal staat in de expo die gisteren opende, meet 96” op 48”.

Even opzoeken: 243,84 cm op 121,92 cm. Best groot dus. En met een lange titel: *‘Soms Is Het Beter Om Een Leugen Te Vertellen In Plaats Van De Waarheid, En Weet Je Waarom Ik Je Dit Vertel? Omdat Je Zo Slim En Mooi Bent.’*

Ik ken het schilderij. Of beter gezegd, ik ken het schilderij dat ónder het schilderij schuilgaat. Dat schilderij was nog niet af toen hij me er een foto van stuurde maar je kon goed zien dat er een zee en een bootje op stonden. Samen met het blauwige schilderij zond hij me ook een foto van zijn ogen die me aanstaarden van aan de andere kant van de oceaan.

Daarna bleef het stil. Nu al drie maanden.

Ik google de situatie en krijg weinig of geen resultaten. Beseffend dat Google me niet zal helpen, kijk ik op en staar ik naar buiten, naar het gazon van de burens waarvan ik een fluorescerend driehoekje zie door het openstaande raam. Door het raam waait het gehuil van een baby binnen. Vermengd met dat gehuil, de klokken. Het is een heilige dag hier, ik zou moeten opzoeken welke. De baby gaat steeds harder.

Negentig procent van de zee is overgeschilderd. Als je goed kijkt, zie je golfjes vanonder de zwarte India inkt komen. Ik weet niet wat ik van het schilderij vind. Het is sowieso altijd moeilijk met hedendaagse kunst en de situatie maakt het niet eenvoudiger. Als het schilderij aan

huis geleverd zou worden, zou ik het wel ophangen. Met mijn nieuwe boormachine en aan de muren die ik vorige week wit verfde – mijn armen doen nog steeds pijn van de plafonds.

Maanden geleden, zittend aan de toog van een bruine bar, zei hij nog dat hij naar België zou komen en mijn muren zou verven. Over mijn hoofd en mijn computer zou hij wat plastic draperen. Draperen, dat woord bleef hangen. Er zat iets zorgvuldigs in. Elegantie. Ik denk dat dat het moment was dat ik begon te geloven dat de man wiens naam ‘geschenk van God’ betekent wérkelijk een geschenk was. Het geschenk van God had al even geen solotentoonstelling meer. Al tien jaar probeerde ik mijn muren te verven.

Wist je dat ik hem zo leuk vond dat ik zelfs zijn dunne lippen waardeerde? Het is niet waar dat alle dunne lippen ondermaats zijn, je moet ze gewoon geruisloos, dus ook zonder woorden, vloeibaar maken en eens ze dat zijn, die stijve lippen en mensen, dan zwemmen ze even goed of zelfs beter dan degene die het wel kregen van de natuur. Vanzelf is niet altijd het beste.

Mijn echte, officiële ex, vanaf nu zal ik hem Banaan noemen omdat hij graag bananen eet en tekent en omdat ‘banaan’ gewoon een beter woord is, was iemand die heel wat dingen vanzelf kreeg: geld, volle lippen, lange wimpers, gebeeldhouwde schouders, én een ultrahoog IQ. Het enige dat hij tegenwoordig doet is in bed liggen en grommen wanneer zijn in zijn hoofd gecreëerde filmscenario’s door iemand anders gerealiseerd worden en dit uiteraard niet zoals hij het had gewild. Voordeel is wel dat Banaan er altijd is. Als een soort orakel, een gratis consultant die je dag en nacht kan bellen. Ik probeer er niet te veel gebruik van te maken, we willen niet terug naar vroeger.

De baby viel stil. Maar dat wil niet veel zeggen, hij kan ieder moment weer aanschieten. De klokken zijn gestopt met luiden en ik doe een trui aan.

Terug naar het schilderij nu, het afdwalen is echt een probleem; wat ik ook aan het doen ben, altijd maar opnieuw word ik teruggezogen naar hem. Naar zijn armen die uitmonden in het stuur van de gigantische Jeep, die het leven zoveel groter deed lijken. Zijn dunne, vaardige vingers. Zijn hoofd, dat rechtstreeks verbonden lijkt met zijn handen waarmee hij de meest onmogelijke dingen maakt.

Minstens drie keer per dag moet ik op bed gaan liggen.

Tegelijkertijd met dit alles ben ik een gek. Iemand die zich dingen misschien inbeeldt en die potentieel imaginaire dingen bovendien als wegwijzer neemt in het leven en dan heb ik het niet alleen over hetgeen er al dan niet was tussen ons. Over de gek vertel ik niemand, over de stilte van de man wel. Daar viel niet veel over te zeggen, dus werd ik de vogel in de boom ter hoogte van de fietsenstalling, die, simultaan met de klokken, die weer waren begonnen, aan een hoog tempo steeds hetzelfde riedeltje doet. Maanden aan een stuk.

Ik heb medelijden met mijn medemens. En met mijn meubels. De planten. De spierwitte muren absorberen alles.

Er is niet alleen het schilderij, er is ook het affichebeeld en de titel van de tentoonstelling. Dat affichebeeld en de titel verwijzen naar een serie die we iedere avond keken. De twee afgebeelde personages zijn de eigenares van de kruidenierszaak (ik) en de lokale radiopresentator (hij).

Een vriendin gevoelig voor bloemen en psychoses vraagt of ik geen dingen zie die er niet zijn.

Een beeldhouwer zegt: 'Ah, dat soort kunstenaar... een vampier dus.'

Ik weet nog dat ik me onderweg naar zijn huis in de bergen voelde zoals de reizende, onwetende makelaar in Werner Herzogs *Nosferatu*. Een lange tocht, veel transportmiddelen, een onherbergzaam landschap en een mysterieuze gastheer.

De fysiotherapeut zegt dat ik muze-taks moet vragen.

Een keramiste die al maanden beweert dat hij me *geghost* heeft, noemt hem een verzamelaar. Ik weet niet of het klopt. Ik vermoed dat moest ik hem hebben opgebeld, hij wel met me gesproken zou hebben, en misschien zou die uitwisseling minder poëtisch geweest zijn, misschien had ik dan een banale ‘ik zie hier geen toekomst in maar je bent fantastisch, vergeet dat nooit en zorg goed voor jezelf’ gekregen. Misschien speel ik het te goed mee en voed ik het mysterie, hopend op een ontknoping die even koraalkleurig zou zijn als onze tijd samen. Onder mijn hoofdkussen rust het badpak dat naar het sulfuer ruikt van de natuurlijke warmwaterbaden die we driemaal per week bezochten.

Een bevriend schrijver vindt mijn wantrouwen over ‘zo slim en mooi’ (en vooral over ‘mooi’) terecht. ‘We leven niet onder een dictatuur. Straks stuurt hij een postduif, die hij bij terugkeer ritueel slacht. Het eten van de duif wordt een korte film. Of is hij een romantische komedie aan het *re-enacten*? Dit is zo fout. *Fuck him.*’

Ja.

Banaan stelt dat het een *rebound* was, de man was een manier om los te komen van hem, Banaan dus. Banaan en ik zijn in de officiële versie vier jaar uiteen (nadat hij schijnbaar uit het niets verraad pleegde maar vooral, en problematischer, een mens werd die alles opgaf en hoogstens af en toe bedenkt dat etymoloog een goed beroep geweest zou zijn) maar bleven als twee helften van een Princekoek aan elkaar plakken.

Behalve Banaan lijkt niemand een analyse van het schilderij en de tentoonstelling relevant te vinden. ‘Je moet stoppen met denken dat er een boodschap in zit.’ En vooral: ‘Het is kunst.’

Ik aarzel om Banaan het schilderij te sturen, omdat ik niet wil dat hij de naam van de man kent. Met Banaan weet je nooit.

‘Laat het zien, zo is het puur speculatie en kan ik er écht niets zinnigs over zeggen.’

‘Okay.’

Ik stuur screenshots van het schilderij. Het nieuwe, én het oorspronkelijke. En de titel. De galerie en zijn naam snijd ik eraf.

‘Ik bel je zo terug.’

Ik wacht en vrees dat hij zal zeggen dat ik het me inderdaad inbeelde, dat ik ijdel en onnozel ben. Dat het opnieuw een sluwe leugen is.

De telefoon rinkelt. Ik ben niet klaar voor het oordeel en voel me bij voorbaat vernederd. Hoe dom kan je zijn? Raad vragen aan de ene man over de andere. Het is zoals met werkmannen: stevast kritiek op het vakwerk van anderen. ‘Zo slordig die buizen, welke clown heeft dat gelegd?’

‘Okay,’ zegt Banaan. ‘Ten eerste: het is *shitty* kunst. Dit is echt heel slecht.’

‘Ja, maar hij maakt ook goede dingen. En het wordt getoond op beurzen, hij zit bij goede galleries.’

‘Wat een opmerking, en uit jouw mond! Je weet toch hoe het gaat in de kunst? In de literatuur? Het is toch niet omdat iets verkoopt of gerepresenteerd wordt dat het goed is!’

Ja, ok, maar sommige van zijn werken zijn goed. Ook maken ze me aan het lachen. Ter verdediging en illustratie stuur ik een paar screenshots van andere werken door.

‘Ok, hij is goed in honden, gevogelte en gameshows uit de jaren tachtig, maar de mensen op de paarden zijn wel weer slecht. Over de titel nu, ik denk dat hij je graag zag, meer dan graag, en dat je er zelfs een beetje uitsprong en hij eigenlijk wel wilde maar dat hij problemen heeft en misschien hier en daar iets uitspookte, want dat doen we als we in de war zijn. De leugen is hijzelf. Hij heeft het mooie overschilderd. Dát is de waarheid, het goede is de waarheid. Zie je het niet? Ik begrijp niet dat je dat zelf niet kunt zien! Ik denk dat hij ervan uitging, en terecht, want het is echt wel duidelijk, dat je dit er wel uit zou opmaken. Je bent toch slim genoeg?’

Ik leg de telefoon neer, voel hoe de elastieken zich weer aanspannen en ga op bed liggen. Ik staar naar het plafond, waar ter hoogte van de lamp toch nog een licht kleurverschil zit en luister naar de baby die tijdens ons gesprek weer begon te wenen. Eerst zachtjes. En dan, net zoals daarstraks, steeds harder. Het is geen wenen. Krijzen. Je zou denken dat het pijn heeft.

lees het nieuwe nummer

Tegenstand

Patrizia Vespa

We wisten niet meer vanuit welke hoek
ze gaten in ons maakten. Dat iemand
opmerkte dat we bloed lekten
en we het een voor een
voelden branden in onze nek.

Het waaide luidruchtig, bomen en dieren
keerden zich van ons af, trokken zich terug
maar zij, zij kwamen daadwerkelijk ons
tegenmoet.

Daar

Niet één keer hebben we omgekeken.
We volgden de witte lijn
en wendden ons naar de zon.

Ontwapend.
Onze eigen wereld achterlatend.

We deelden een voorgevoel
het had iets van sterven.

Niet één keer hebben we omgekeken.
We wilden daar zijn.

lees het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

GURGEN ALEKYAN (1993) – Armeense dichter, woonachtig in Nederland.

WIM BARENDS (1950) – Kunsthistoricus & schilder.

MARCEL VAN BLIJENBURGH (1963) – Studeerde Wijsbegeerte & Godgeleerdheid aan de UvA. Werkte bij de posterijen, in de psychiatrie en de maatschappelijke opvang van dak- en thuislozen.

MAŁGOSIA BRIEFJES (1979) – Tekent & vertaalt. Studeerde autonoom beeldende kunst aan de HKU en Slavische talen aan de UvA – malgosia-briefjes.com

LOTTE BROWN (1978) – Schrijver, publiceerde o.a. in *Tirade*, *De Gids*, *De Revisor* en *LA Review*.

ROB VAN DOLRON (1947) – Was bouwkundig ambtenaar in o.a. R'dam. Ook tekenaar & schilder.

EDDY ESMAN (1950) – Journalist, tekstschrijver, tijdschriftenmaker & uitgever. Schreef tegen riante beloning vele succesvolle brochures voor woekerpolissen.

PAUL GELLINGS (1953) – Schrijver, dichter & vertaler. Publiceerde 10 romans, 5 dichtbundels, 2 verhalenbundels en een monografie over het werk van Patrick Modiano. Boekenrecensent bij *Argus*.

LOUISE GLÜCK (1943-2023) – Dichter & docent aan Yale en Stanford. Talloze onderscheidingen en literaire prijzen, waaronder in 2020 de Nobelprijs voor Literatuur.

KERIM GÖÇMEN (1957) – Schrijver van o.a. *Kroniek van mijn schoolvakanties* (roman, 2018) en *Het geheim van de kromme neuzen* (verhalen, 2013).

LEVI JACOBS (1992) – Schrijver & redacteur van *Liter*. Zijn verhalen verschenen o.a. in *Tirade*, *De Gids* en *De Revisor*. Ontving in 2023 de *Hollands Maandblad* Schrijversbeurs (*proza*).

NATALIE KOCH (1966) – Romancier; haar werk verschijnt bij Querido. Werkt daarnaast als conservator bij de Embassy of the Free Mind/Bibliotheca Philosophica Hermetica te Amsterdam.

WILLY MARTIN (1941) – Emeritus hoogleraar lexicologie (vu) & dichter.

SANDER MEIJ (1980) – Dichter, schrijver & neerlandicus. Publiceerde o.a. de bundel *De wolf is terug* (2022). Ontving tweemaal de *Hollands Maandblad* Schrijversbeurs (*poëzie*).

NELSON MORUS (1988) – Promovendus (rechten) aan de KU Leuven. Zijn debuutroman verschijnt in 2025 bij De Arbeiderspers.

RICHARD NOWAK (1960) – Jurist, classicus & slavist.

HERR SEELE (1959, pseudoniem van Peter van Heirseele) – Oostends kunstenaar, humorist, al 40 jaar een duo met Kamagurka, striptekenaar (Cowboy Henk), pianostemmer en –verzamelaar.

GUIDO SPRING (1969) – Radio- en podcastmaker; geluid speelt in zijn werk een grote rol. Schrijft (soms) over Korea voor *De Groene Amsterdammer*.

FEIJA SMIT (1994) – Schrijver, debuteert in *Hollands Maandblad*.

PATRIZIA VESPA (1972) – Dichter & databasemarketeer voor een Amsterdamse uitgeverij.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: Johannes van der Sluis

Vormgeving: Steven Boland • *Correctie:* Aron Groot

Redactieraad: Merijn de Boer, Mark Boog, Gerard van Emmerik, David Garvelink, Elke Geurts en Ellen Heijmerikx

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hollands Maandblad bedankt de volgende partijen voor hun sponsoring:

De Bezige Bij, Alfabet Uitgevers, Ambo | Anthos, Atlas Contact,

Das Mag Uitgevers en Sebes & Bisseling Literary Agency.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tel. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Ingezonden bijdragen worden niet retour gezonden, u krijgt antwoord per e-mail.

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 92,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 27,50 Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneservice • Postbus 105 • 2400 ac Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 088-1102052.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,95 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneservice.nl